

ከ 7 መንግሥት

ለአዲሪክ መሥረታ
የሰው ኃይል ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

ከ 7 መንግሥት

ለክዲሪክ መሥረታ
የሰው ኃይል ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

የሕገ መንግሥት

ግ ዑ ጧ

ገጽ

1. ሕገ መንግሥት	1
2. የቦቫሌት ለገሮች ሕገጋት መንግሥት	4
— መሠረታዊ ባህሪና ከጤናማ ሕገ መንግሥት የሚለዩት	4
— የቦቫሌት ሕገጋት መንግሥት ዋና ዋና አንድነቶች / ሕብረት ነጥቦች /	6
— ለዩኒቶች	8
3. በቦቫሌት ለቀጣጣ የሚመሩ / ወደቦቫሌትም የሚመሩ / ለገሮች ሕገጋት መንግሥት	10
— የጠራ ደንብና የጥበቃ ደንብ ሕገ መንግሥት ይዘት	11
— አንድነታቸውና ለዩኒቶች	13
4. ሕገ መንግሥት በኢትዮጵያ	15
— ሕገ መንግሥት ከ1923 በፊት	15
— የ1923 እና 1948 ሕገ መንግሥቶች	17
— ለብዕሩ ሕገ መንግሥት	19
— ጥያቄዎች	25
— የሚነበቡ ጽሑፎች	27

1. ሕገ መንግሥት

ሕገ መንግሥት በፍተኛው ሕጋዊ ኃይል ያለው ፣ ያንድን ለገር ፖለቲካ ዊ፣ሕጋዊና ሊባኖሚያዊ ሥርዓት መሠረታዊ መርሆዎች የሚደነገገ የመንግሥት መሠረታዊ ሕግ ነው ። በዚህም የመንግሥት ለባሎችን ቀን በርና /በምግዛጃን/ ሥልጣን የሚገልጽና የተለያዩ የመንግሥት ለባላት ለርቦ በርባቸውና በዜጎች ጋር ያላቸውን ገንጥነት የሚደነገገ የሕጎች፣ ደንቦችና ልምዶች ሥርዓት ነው ።

ማንኛውም በመደብ የተከፋፈለ ነበረ ተብብ ማኅበራዊ ክፍውን ለመደራተና ሊገደብ በሚችል ውዝንብርና ቀውስ ለመጠበቅ ሁሉም የሚያበብረው መሠረታዊ ሕግ ጋት ያስፈልጋታል ። በሌላም ማንኛውም በመንግሥት ሥር የሚተዳደር ነበረ ተብብ ሕገ መንግሥት/በሰፊው ተርጉም / ለሰው ማለት ነው ። ለዚህም ነው በላገሪክ በተሞላ መንግሥታት ሕገ መንግሥት፣ በሰርም ሕገ መንግሥት፣ ወዘተ... መናገር የምንችለው ። ይህ ገን ለነዚህ መንግሥታት ይህን የሚገልጽ የተጻፈ ቦነድ ነበራቸው ማለት ለይደለም ። በተፃፉት ለንጻንድ ሕጎች፣ በተፃፉትና ልምድ በተያዙት ደንቦች፣ ሥርዓቶችና ወገኖች በሕዝቡ ውስጥ የተቀረፁት፣ በገዢዎችና በሕዝቡ መካከል መከበር ለንጻለባቸው መገባባት የተደረሰባቸው ለጠያላይ መሠረታዊ ሕጎች ለንደ ነበረ ለያጠራጥርም ። ያለተጻፈ ሕገ መንግሥት ነበር ማለት ነው ። በዘመናችንም በለንጻንድ በታያችና ሁኔታዎች ባለተጻፈ ሕገ መንግሥት የሚሠሩ ለሉ ። ለምሳሌ ታላቋ ብሪታንያ የተጻፈ ሕገ መንግሥት የላትም ። ሕገ መንግሥት የላቸውም ማለት ገን ለይደለም ። ምናልባት ለንደ ታላቋ ብሪታንያ ሕገ መንግሥት /ዘ ብሪቲሽ ቦንቦቲቲዮን/ በሰፊውና በብዛት የተጻፈበትና የተተክበት ሕገ መንግሥት ብዙ የለም ። ነገር ገን ሕገ መንግሥት ተጠያሉ በለንድ ቦነድ ውስጥ ለይገኝም ። በተጻፉና በፖርሊማ በጸደቀ ሕጎችም ባን ለይወበንም ።

በዘመናችን ገን ለብዛኛዎቹ ሕገ መንግሥቶች የተጻፉ ናቸው ። ለንዲያውም በሁኑ ወቅት ሕገ መንግሥት ቢባል የሚታበበው የባላይነት ያለው ለንድ ቦነድ ነው ። በዚህ ጸሐፊ ውስጥ በተለይ ባለተገለጸ በሰተቀር የምንጠቁው በያሉ ጠበብ ያለ ተርጉም ማለት ቦነድ ይዘት ነው ። ሕገ መንግሥትና መሠረታዊ ሕግ የሚሉት ያላት በባሪያ ለባላ

ሬውና በፊውዳል ሥርዓትም የታዩ ስህተቶች የመጀመሪያዎቹ ሐገ መንግሥት ሥነ ምግባር በፊውዳል ጭቀና ለመሳቀቅ ያደረገው ጥረት ውጤት ናቸው። በዚህ ሁኔታ ብዙ ሐገ መንግሥቶች በጊዜያቸው ጸድቀው ፈረደዋል። ተለወጠዋል። በዚህ አንጻር ብዙ መሻሻሎች በደረጉለትም ባይለወጥ ለብዙ ጊዜ የቀየው የተጻፈ ሐገ መንግሥት የአሜሪካን ሐገ መንግሥት ነው።

የሐገ መንግሥት ይዘትና ቀርጽ በጣም ሌላ ያይ ይቸላል። በአንዳንድ አገሮች ይዘት ኖርዌጂ / ሐጋዊ አብዮታዊነት ያላቸው/አንቀጽና በጣም አጠቃላይ ሐገቶች ብቻ የሚይዙ ስህተት። በሌሎች ደግሞ በተለይ በቦታዊነት አገሮች ፕሮግራም ጠቀሰ ጉዳዮችን። ኖርዌጂ ያለሆኑ ታሪካዊ አመጣጦችን። ፖለቲካዊ መርሆችን። ወዘተ... ይጨምራሉ። አንዳንድ የሐገ መንግሥት ርዝመትና ዘርዘር ነት በጣም ይለያያል። አንዳንድ ሐገ መንግሥቶች በጣም አጭር በለዚህም በጣም አጠቃላይ ናቸው። ለምሳሌ የአሜሪካ /ዘጠኝ ሺህ ያላት/፣ ጠዘባዊት ታይና 1975። አንዳንዶቹ በጣም ረጅም ናቸው ለምሳሌ ሐንድ።

ሐገ መንግሥት የአንድ ነብረተክብ የሐገ ሥርዓት አካል ነው። ሆኖም ከነብረተክብ ሐገቶች ውስጥ የናውና መሠረታዊው ነው። ማለት ሌሎች ሐገቶች ከሱ የሚመነጩና ከሱ ጋር የሚጣጣሙ መሆን አለባቸው። ሆኖም ሐገ መንግሥት የሐገ አካል ነው። የሐገ መንግሥት ንድፈ ሃሳብ በሚሉ የሐገ ንድፈ ሃሳብ ላይ የተመሠረተ ነው። በለዚህም ሐገ መንግሥት በመለባት ወይም በሌላ የውጭ ንድፈ የሚመነጭ ሳይሆን በመደብተኝነትና በተወሰነ ጊዜ በመደባቸው መሰሪያ ያለውን የንድፈ ሚዛን የሚያንጸባርቅ ነው። ይህም የንድፈ ሚዛን ደግሞ የታነታይ መዋቅሩ ነጻ ብረቱ አንደሆነ አናውቃለን። በመደብተኝነት ውስጥ የንድፈ ሚዛን ለውጥ በተከሰተ ቁጥር ሐገ መንግሥት ይህን በሚገባ ለማንጸባረቅ ይለወጣል። ለውጡ መሠረታዊ ሥልጣንን ከአንድ መደብ ወደሌላ የሚያሸንፍበት በሆነ የሐገ መንግሥትም ለውጥ መሠረታዊ፣ አዲስ ዓይነት ሐገ መንግሥትን የሚያመጣ ይሆናል። ለውጡ ሥልጣንን ከያዘው መደብ ውጭ ባይወጣ ግን በዚያው ሥርዓት ውስጥ ያለ የመደብተኝነት አባላትና የንድፈ ሚዛን ሽግግር ስህተት ይከሰቱ የሚያንጸባርቅ የሐገ መንግሥት ለውጥ / ጣቢያ / ይደረጋል።

እንደሚታወቀው መንግሥትና ሐገ ተሰባባይ ታሪካዊ መነሻ አላቸው ።
ላንዎ መንግሥት የተቀናጀ ሐገ ሳይኖረው ሊኖር አይችልም ። ሐገ
የበላይ ገዢነትን የያዘው መደብ መንግሥት የሥልጣን ማሰፈጻሚያ መሣ
ሪያ ነው ፤ በአንድ ነበረ ተሰብ ውስጥ ሐገ ፤ በመንግሥት የተለየ
መደባዊ ባህሪ ሊኖረው አይችልም ። በዚህም መሠረት ሐገ መንግሥት
የመንግሥት / የመደብ / ፖለቲካ አብይ መሣሪያ ነው ።

2. የቦሻሌት ለገሮች ሕገጋት መንግሥት
መሠረታዊ ባህሪና ከቡርዲው ሕገ መንግሥት የሚለዩበት

የቦሻሌት ሥርዓት የቡርዲው ሥርዓት ሽምገራ ውጤት/በብጤ ዲ ሞከራሲያዊ ለብዩት ማለፍ ሊኖር ለንደሚቸል ባይዘነጋ/ ነው ማለት የፖለቲካ ሥልጣን ከቡርዲው ከጥቂት ትርፍ በብባሲያቸው ወደ ወዘለደሩ ወደ ብዙው ሠርቶ ለደር የሚተላለፍበት ነው። በሌላም የቦሻሌት ሥርዓት ሕገ መንግሥት ይህንን የሚያንጸባርቅ ለኳስ ሃይነት ሕገ መንግሥት ነው። ይህ በሃይነት በቀደምታቸው ሕገጋት መንግሥት ፍጹም ልዩ የሆነ ሕገ መንግሥት ለመጀመሪያ ጊዜ የታየው ከጥቅምት ለብዩት በጋራ በቦታ የት ነበረት ነው።

የቦሻሌት መንግሥት ሕገ መንግሥት በወዘለደሩ መሪነት የሠርቶ ለደሩ ተገባ ውጤት ነው። ወዘደሩ ከቡርዲው ጋር የገጠመውን የቦሻሌ ገዢነት ተንቀንቅ በላቸውናት መውጣትና ለኳስ ሥርዓት ለመፍጠር መነሳትን የሚገልጽበትና የሚመሠረተበት፤ በሌላም ባለፈው የተቀዳ ጃቸውን ድሎች፤ ወደፊት በተወሰነ ወቅት ውስጥ የሚደረግባቸውን ገቦችና የሚያገባድዳቸውን ዋና ዋና ተገባሮች በማንጸባርቅ የሚመራበትን የሚያሳይ መሠረታዊ ሕጋዊና ፖለቲካዊ ሰነድ ነው። የቡርዲው ሕገ መንግሥት ለፋን ለደብበባቸው የሆነውን ያህል የቦሻሌት ሕገ መንግሥት ነፃ ለውጭና ገላጭ ነው።

የቦሻሌት ሕገ መንግሥት የመደብ ይዘትን በገልጽ ያሳያል። ለንደ ቡርዲው ሕገ መንግሥት በነጻነትና በዕቅድነት ለም የቡርዲውን የቦሻሌ ገዢነት ለመሸፈን ለንደሚደረገው ጥረት ባይሆን፤ ሕገ መንግሥቱ የወዘደሩን የቦሻሌ ገዢነት በገልጽ ያስቀምጣል። የመንግሥት ሥልጣን በቦሻሌት ሞከራሲ መርህ ላይ የመሠረተ፤ በወዘለደሩ መደብ የሚመራ የሠርቶ ለደሩ ሕዝብ ሥልጣን መሆኑን ያሳያል። በሌላም በፊት የሕዝብ ነፃነት፤ የላቀ ሞከራሲና የሕዝቦች ዕቅድነት የሚገነባበት ሕጋዊ መሠረት ይጥላል። በሌላም የቦሻሌት መንግሥት ሕገ መንግሥት ከቡርዲው በይዘትም ሆነ በቀረጽ ብዙ ይለያል። ለልፍ ለልፍ /ለምሳሌ በምሥራቅ አውሮፓ ሕዝባዊ ሞከራሲያቸው / በቀደምት ቡርዲው ሕገ መንግሥት ለንጻንድ ሕጋዊ ቀረጾች ቢወረሱም በይዘታቸውና በመደብ ጠባያቸው በጣም የተለዩ ናቸው።

ቡርሲያው በፊውዳሉ ጋር ባደረገው ተገባ የፊውዳሉን ሥልጣንና
ፍጹሙነት ለመገርባባትና ሕዝቡን በማሰባሰብና ለመምራት ለንዲያመቸው፡
“እርሱ ነት፡ ለሱላነት፡ ወንድማማቾችን” የሚለውን ጥሪውን በሐገ
መንግሥቱም ማሰገባት ነበረበት ፡፡ በሐዘኑም የቡርሲያው ሐገ መንግሥት
ሥቶ በጣም ባሳረ መብቶች የተሞሉ ናቸው ፡፡ ሆኖም ለነዚህን መብቶች
ማስፈጸሚያ ዋስትናዎች ስለሌሉበት፡ በተጨማሪም መብቶች ለቡርሲያውና
ለአጣፋሪዎች ብቻ ነበሩ ፡፡ በተጨማሪም የመብቶች አጠቃቀም ብዙ ጠጋዊ
ገደቦች ስለሚደረግባቸው የቡርሲያው ሐገ መንግሥት ለውነተኛ ተሰዕን
ለቡርሲያው ለመባገን ነገር ጠጋዊ ሽፋን መስጠትና፡ **ቡርሲያው** ለንደሰቡ
“ጠጋዊ” በሆነ መንገድ ለንግዳዊነትና ማዘጋጀት ነበር / ነው / ፡፡

በሐዘኑ የቡርሲያው ሐገጋት መንግሥት ያለውን ሁኔታ ዘላቂ አድርገው
የሚያቀርቡ ፡ የቡርሲያውን የመደብ ፍላጎት በማንጸባረቅ የገባ ባለቤ
ተነትን የማይደፈር፡ ነፃ ብዙበዚያ የተፈጥሮ ሐገ በማሰመሰል ለመር
ጩና ለሌሎችም መብቶች የባለቤትነትና ሌሎች ገደቦች በማድረግ ሥርዓ
ቱን ማቀያ መሣሪያ ናቸው ፡፡

በአንጻሩ በቫሌንት ሐገጋት መንግሥት የሐዘኑ ማስተማሪያና ነብረ
ተሰብን የበለጠ ለመለወጥ በአጭሩ በቫሌንትም ለመገንባት ለሚደረገው
ተገባ መሣሪያ ናቸው ፡፡ ሌኒን ለንግዳሉ የቫሌንት ሐገ መንግሥት
“ወዘደሩ በውስጥም ሆነ በውጭ በዘባዞች ለመቋቋም ያዘጋገቡትን የተ
ገባና የድርጅት ልምድ የሚያቀፍ ነው” ግን ለንደ ቡርሲያው ሐገ መንግሥት
ያለውን / በታተቦብ / ለመገለጽ አያቆምም ፡፡ አዲሱ ሥርዓት
የሚገነባበትን መንገድና ለዚህ የሚያመቻቹ ሁኔታዎችን የሚፈጥሩ ፕሮግ
ራማዊ ለንቀጾችን ይጨምራል ፡፡ ለነዚህ ፕሮግራማዊ ለንቀጾች በቫሌ
ንት ሐገ መንግሥትን ዓይነተኛ የሚያደርጉት ብቻ ባይሆኑ በነብረ ተሰቡ
ውስጥ በፍተኛ ሚና ይጫወታሉ ፡፡

የቫሌንት ሐገ መንግሥት ሐዘኑን በቫሌንትም መንፈስ ማስተማሪያ
ነው ለብዛኛዎቹ ቫሌንት ሐገ መንግሥቶች የባፈውን ሐዘኑ የተገባ
ታሪክ፡ ጥረቱን መቀዋላት ነቱንና ውጤቱን፡ የወዘደሩን ሚና፡ የተገባ
ይዘትና የተገባ ሥልት የሚገልጹ መግቢያዎች አሏቸው ፡፡ በዚህ በአጠቃ
ላይ ይዘቱን በሐገ መንግሥት ማርቀቅና ማጽደቅ ሂደት ሐዘኑ በላቦቫ
ላት ማብራሪያ፡ በላቦቫላት ዓላማ፡ ወዘተ... በፊና ጥሪቀ

ተመሥርተ ለንግድ የሚያስፈልጉ ጥረት ይካሄዳል። ሐገ መንግሥት በተገባር በሚተረጎምበት ጊዜ፣ በሐገ ዊ ቀርጾና በይዘት፣ በይዘትና፣ በተገባር፣ በማሳበራዊ ዕድገትና ለውጥ፣ በሐገ መንግሥት ለንቀጽጽ መከበል ያለውን ለንድነትና መደጋገፍ፣ መለያየትና ውጥረት በመተንተን የገንዘብና የተገታኛን ደረጃ ስፋ በማድረግ የሰላሳበት ሐገ መንግሥት ሐያው የተገታ መሣሪያ መሆኑን ይረጋገጣል።

በሽህብት ሕግ ተመንግሥተ/አንደብርክህው ሕግ መንግሥተ/በሰ
 መንግሥተ አደረጃጀት፣ ሥልጣንና ተገባር፣ በሰጠበባቸው መብትና ገዳታ
 ወዘተ... በዚህ ሕግ ውስጥ መሰረዳያቸው /ኖርዎብ/ ይይዛሉ። እነዚህ
 መሰረዳያቸው መሠረታዊና ሌሎች ሕግቸው ምንም የሚሆኑት ናቸው። በሳይ
 አንደኛው ሕግ ተመንግሥተ ሕግ መንግሥተቸው በእነዚህ መሰረዳያቸው ስር
 ለባይ የሆኑ ሕግ ውስጥ አባባላቸው ሊኖሩት የሚችሉ የወደፊት ተግባር
 የሚጠቀሙ ቅሬታ የሚጠቀሙ አንቀጾች ይይዛሉ። ሌላው በሽህብት ሕግ
 መንግሥተቸው ዓይነትና የሚያደርገው በይዘታቸው በሰጡት መብቶች
 ያለው መጣጣም /መብታቸው/ ነው። አንደብርክህው ሕግ መንግሥተ
 ለባዛኛው በተገባረ ሊተረጎሙ የሚችሉ አንቀጾች የሰጡትም፣ መብቶች
 ሊገለጹ ለማስፈጸም የሚያስችሉትን ሁኔታዎች በማባረጥ የባሉትን ጋር
 ነው።

905A01 0721 07/21 95 95 132117 / 10000 5007

በላይ ለንደ ተሰለጠነው በቡርኪና ፍጥ መንግሥት ጋር ሲነጻጸር
 የቦቫሌባት ፍጥ መንግሥት ገለጽና መሠረታዊ የሆኑ መለያ ነጥቦች
 ለሱት ። የዚህም ልዩነት መሠረት የመደብ ይዘት ነው ። የቦቫሌባት
 ፍጥ መንግሥት የወዛደሩ ፍጥ መንግሥት በመሆኑ መነሻ የሚሆነው መሠረታዊ
 መርሆች ለሱት ። ለነበሩ በቦቫሌባት ምክርቤት ላይ በመመሥረት ፡-

බර්ග්ස් ආකූල ප්‍රදේශය බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය
 සමාන වී ඇති බැවින් ය. :: දක්ෂ ක්ෂේත්‍රයේ
 බර්ග්ස් ආකූලය ඇති බැවින් එය බර්ග්ස්
 ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රදේශය බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය
 ඇති බැවින් එය බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය
 බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය
 බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය බර්ග්ස් ක්ෂේත්‍රය

1. በመንገዱ ትኩረት የሕዝቡን ንቁና መሰረት ተገትኖ፤
2. ዳክብራሪያዊ ማዕከላዊነት፤
3. ወዘደራዊ ዓለምለቀቀዋል ዊነት፤
4. በቫሌንት ሐገ ዊነትና
5. የቦሙኒየት ፖሊቲካ የመሪነት ሚና ናቸው።

በየትም አገር በሠን የቦቫሌንት ሐገጋት መንገዱት መሠረታዊ አንድነትና ተሰባባይነት የሚመነጨው በዚህ ነው። በአገሩ ታሪክ፣ በነበረው የመደብ ተገባ አንጻርና በመደቦች ኃይል ሚዛን፣ በአገሩ የብሔረሰብ ቅንብር አንቋላም አገሮች ባሉበት የተለያየ የቦቫሌንት ንገባታ ደረጃ ሐገ መንገዱት ታቸው ልቆነት ያሳያሉ። ሆኖም ዋና ዋና የሆኑት የሚከተሉት ተሰባባይ ነጥቦች ሊጠቀሱ ይችላሉ።

መሠረታዊ አንድነት ሁሉም በቫሌንት ሐገጋት መንገዱት በቫሌንት ታህታይ መዋቅርን ለመደገፍና ለማራመድ የሚጠቀሙ/ የተቀየሩ/ መሆናቸው ነው። በሌላው የመሠረታዊ በቦቫሌንት መረሆኑ ላይ ነው። በዋና ዋና ያቸው የመረተ መገልገያዎች በቫሌንት ባለቤትነትን ያጸድያሉ። በሁሉም በቫሌንት አገሮች ሰፊነት ውስጥ የሚገኝ ሁሉ / በባብ የተቆረቀረና ወንጌልያ ሁሉም ወረት / ፣ ማዕድን፣ መንገዱት ወጣቶች፣ ፋብሪካዎች፣ ወዘተ... የሕዝብ ሃብት ናቸው። የሁሉም በውሥጡ ማገኘት። "በአያንዳንድ አንድ ችሎታው ለአያንዳንዱ አንድሥራው" በሚለው መረሀ መሠረት ለማንኛውም አቀም ስለው በውሥጡ ገጽታም በባብ መሆኑና፣ የሥራ፣ የዕረፍት፣ የተምህረት ወዘተ... መብት በሁሉም በቫሌንት ሐገ መንገዱት ይገለጻል። አያንዳንዳቸው የሚኑሩት ሁሉም የመንገዱት ሥልጣን የበተማና ገጠረ ሠረተ አደር ነው በሚል ነው። የዚህ ሥልጣን መሠረት የወዘደሩና የሠረተ አደር ገበሬው ነበረት / አራያንባ / በሠን፣ በዚህ ውስጥ ወዘደሩ መሪ ሚና ይጫወታል። የቦቫሌንት አገር ሐገቶች የሠረተ አደሩን ሕዝብ ፈቃድና ጥቅም የሚያንጸባርቅ በሌላውም ለሠረተ አደሩ ጥቅም ቀድሞ የሚገኝ ሥርዓትን የሚያሰናክት ናቸው።

የቦቫሌንት አገሮች ሐገጋት መንገዱት ዓለም አቀፋዊነትን የሚያንጸባርቅ ናቸው። በወዘደሩ ርዕዮተዓለም በመፍለቅ መነሻ የሆነው በሁሉም አገር ዜጎች መባባስ / ዘር፣ ብሔረሰብ፣ ወዘተ... ባይሉ/

አኩላነትን ማሰፈን ነው። በሌሊት ማንኛውንም የዘርና የብሔረሰብ ልዩነት ይቃወማሉ። ለሁሉም ዜጎች የዘርና የብሔረሰብ አኩላነት ያረጋገጣሉ። በብሔራዊ ቦሌት አገሮች ብሔራዊ ቦልባዊ አባተዳ ደር በመፍጠር፣ የሁሉም ብሔረሰቦች ተወላጆች የአኩላነት መብት ማረጋገጫ ሁኔታዎች እንደሚሟሉ ያደርጋሉ። በተጨማሪም ሁሉም ሕገ መንግሥቶች በዓለም ውዛደሮችና በዓለም ሠረተ አደሮች መካከል ያለውን አንድነት /ቦሊዳሪቲ/ ይገልጻሉ።

ሁሉም የቦሻሊስት ሕግጋተ መንግሥት ጾታ፣ ሃብት፣ ይዘት፣ ተምህርትና መኖሪያ ቦታ ልዩነት ሳይደረግ ሁሉም ዜጎች አኩላ መሆናቸውን ያረጋገጣሉ። በአጭሩ "የቦታ ቦታ / ቦታተክ / የሚወሰነው ሃብት ሳይሆን የብዙውን ችሎታና ሥራ ነው።" ሕገ መንግሥቶች ይህ ደግሞ የቦሻሊስት ሕገ መንግሥት አንድ ዓይነትና ቦሊዳሪቲ ነው አኩላነትን በማወቅ አያቋም። እነዚህን መብቶች በማሰፋፈል የሚያስፈልጉት ሁኔታዎች መኖራቸውን ያረጋገጣሉ፤ በተገባሪ ለመተርጎማቸውም ዋስትና ይሰጣሉ።

ሁሉም የቦሻሊስት ሕግጋተ መንግሥት የሰላም ሕገ መንግሥቶች ናቸው ሕገ መንግሥቶች በውስጥም ሆነ በውጭ በሰላም የሚሰፍንበትን ሁኔታዎች በማመቻቸት አንዳር የተቀረጹ ናቸው ለሰላም የሚጥሩ ኃይሎች የሚጠናኩበትን፣ ለሰላም የሚያቆሙ ሁኔታ በግለሰቦችና በማኅበረሰቦች መካከል የሚሰፍንበትን ሁኔታ ይደግፋሉ።

ል ዩ ነ ቶ ፑ

ቦሻሊስት ሕገ መንግሥት ብዙ የሚመሰግንበት ነገሮች በኖረው የሚለያዩበት ነጥቦችም አሉ። የእነዚህ ልዩነቶች ምንጮች የየአንዱን አገር ታሪካዊ ዕድገት፣ ብሔራዊ ተወላጆችና በቦሻሊስት ገንባታ የደረሰበት ደረጃ ሆነው እናገኛቸዋለን። በእነዚህ ምክንያቶች በአገር ወደ አገር በይዘትም ሆነ በቀርጽ በሕገ መንግሥቶች መካከል ልዩነት ሊታይ ይችላል። በዚህም የተነሳ በመገቢያ መኖር አለመኖር፣ በሚያቀርቡት / በሚያነሱትና በማያነሱት / ዘርዘሮች ብዛት፣ በቃላት አመራረጥ፣ ወዘተ ... ልዩነት አለ።

የየአገሩ ታሪካዊ ዕድገት ለመንግሥት አባላት ለወያኔና ለሰዎች
 የምትሰጡ ለብሔራዊ ክልላዊ አደረጃጀት ፣ ለዚህች መዘተና ገዳታ ይዘትና
 አገላለጽ፣ ወዘተ... ለቀረጽ ሊጠቀሙ ይችላሉ። ለምሳሌ
 ፌዴራል ወይም ለሃሳዊ መንግሥት መኖር ብዙ አንቀጾች ላይ ለቀነት
 ሊያሳይ ይችላል። የመንግሥት ሥልጣን በፋቲሙ አባል በሁሉም
 ተራሮች በሥነም የሚመረጥበት ሁኔታ ፣ የአወጣጡ ዓይነትና መጠን ፣
 ሰያሚው በአገር ወደአገር ይለያያል። ለምሳሌ በሶቪየት ኅብረት
 ላዕላይ በቪየት ሲግል፣ በዋንግልያ ተለቀ ብሔራዊ ክልራል ይባላል።
 ሕዝባዊ ምክር ቤት የሆኑት አገሮች በታሪክ የወረሱት አንዳንድ
 ቀረጾች በአዲስ ሐገ መንግሥታቸው ውስጥ ለንደሚያንጸባርቁ አይተናል።
 ብሔራዊ ተወራትም አንዲት ለቀነቶች ሊያስጠቅሙ ይችላሉ። ይህ በላይ
 በጠቀስና ቸው ሊታል ቢቸልም ፣ ይበልጡን ገልጽ ሆኖ የሚቀርበው አገር
 ለሰዎችም በሰንደቅ ዓላማ ፣ በአርማ አመራረጥ በመንግሥት አባላት
 አሠራር ፣ ወዘተ... ሊሆን ይችላል።

የተለያዩ የሶቪየት አገሮች በሶቪየት ገንባታው የተለያዩ
 ደረጃ ናቸው። ይህም በሐገ መንግሥታቸው ውስጥ ይንጸባረቃል። በተ
 ለይም ይህ ለቀነት ቀላሉ ብሎ የሚታየው የሶቪየትም ገንባታ ገና
 በጀመሩትና የዳበረ ሶቪየት ኅብረ ተብብ ለመገንባት በጀመሩት መካከል
 ነው። የመጀመሪያዎቹ የተሰበሰቡ ሊኮሎሊና በዘባዊ መደቦች ለማጥፋት
 የሚደረግ ጥረትን የመሰባሰል የመሸጋገሪያ ጊዜ ሁኔታ ቢያንጸባርቁ
 ሌሎች ገን የዳበረ ሶቪየት ኅብረ ተብብ ለመገንባትና ቀስ በቀስ ወደ
 በሙዚም ለመሸጋገር የሚያስፈልጉት ሁኔታዎች ማመቻቸትን ያንጸባርቃሉ።

3. በሰባሰብ አቀጣጫ የሚያመረ / ወደሰባሰብ የሚያመረ /
አገሮች ሐገጋት መንግሥት

በሥራ ዊ ሕዝብ ሥልጣን መንግሥታት በታሪካቸው ፣ በውጤታቸው ባለው የመደብ አሰራርና የኃይል ሚዛን ፣ በሥራ ዊ ሕዝብ ሥልጣን አብዮታቸው በደረሰበት ደረጃ በብዙ አንደሚለያዩ አካላት ፡፡ ሐገ መንግሥት ታቸው ይህንኑ ልዩነቶች ያመለክታሉ ፡፡ በሌላ በሐገ መንግሥቶች የሚሰጥ ማንኛውም ማጠቃለያ በአንድ ወይም በሌላ አገረ በሚጠቀስ አንዳንድ መሠረታዊ የሆኑ ልዩነት በአጠቃላይነት ላይ ጥያቄ ሊነሳ ይችላል ፡፡ ሆኖም በዋና ዋና ነጥቦች ላይ አጠቃላይ አዘማኒያን ማሳየት ይቻላል ፡፡ ይህም ፣ ነጥቦች ቀናና ዊ ሆነው አሰባሰብተው በዓዲረባ ለተገኙ ለተገባረም በፋተኛ አስተዋጽኦ ሊያደረግ ይችላል ፡፡ አንዳንድም በነዚህ አገሮች ውስጥ ባለው ጠንባራ የመደብ ተግባር ተራ ማድኃኔ ሆኖ ለውጥና ዕድገትን ለማምጣት በሚያደረጉት የማያሰለጠኑ ጥረት ሁኔታዎች በተፋጠነ አካሄድ የመለዋወጥ ጠባይ አላቸው ፡፡ በዚህ ሂደት ውስጥ የመደባቸው አሰራርና የኃይል ሚዛን በሌላው ውስጥ ሐገ መንግሥቱ ይህንን ውስብስብ አውነታ ለማንጸባረቅ በየጊዜው መሻሻል ሲሰጥ መለወጥ ይደርስበታል ፡፡ ተራማድ ኃይሎች የገንባታ ጥረታቸውን በተረጋጋ ሁኔታ ለመግፋት ሐገ መንግሥት በተቻለ መጠን የጠና/በጠላ/ አንዳንድ ይጥራሉ ፡፡ ሆኖም የብ.ዲ. መንግሥት ሐገ መንግሥት ጽናት ሠርተው አደሩ በተገሉ ያገኛቸውን ጥቅሞች ማጠናከሪያ አንዲት አንደብር ይዞ ባለሀብት አረጋ በማለት የብርድን የበላይ ገዢነት ለሰማናጋት የሚደረገውን ጥረት ዓይነት በላላሆነ የተራማድ ኃይሎች ሚና እነዚህን ለውጦች ማምጣት ፣ መጠበቅና ተከታታይ ፈር ማስያዝ ይሆናል ፡፡

በተጨማሪ ፣ በተለይም በብሔራዊ ሕዝብ ሥልጣን አብዮት መጀመሪያ ላይ ማለት የቀደሞው አድጋሪ ሐገ መንግሥት ተሸሮ አዲሱ ሐገ መንግሥት በተጠናቀቀ መሰሉ ባለብብተክት የመሸጋገሪያ ወቅት ፣ የአብዮታዊ ሕዝብ ሁኔታ ፖሊቲካዊ ወይም የተራማድ መስተዳድሮች መመሪያ በነደቸና ድንጋጌዎች በፋተኛ ሐገ መንግሥታዊ ሚና ሊጫወቱ ይችላሉ ፡፡ እነዚህን መሰሉ በነደቸ ሐገ መንግሥቱ በታወጁ በኋላ በፋተኛ ሚና ሊኖራቸው ይችላል ፡፡ በሌላውም የነዚህን አገሮች ሐገ መንግሥት በሚገባ ለመረዳትና ተገባራዊ የሚሆንበትን ሁኔታዎች በሚገባ ለማጤን በነዚህ በነደቸ

ጋር ተገናኝቦ መታየት ይኖርበታል። በዚህ ጽሁፍ ተጓተናም ውስጥ ለበዙ ለገሮች እነዚህ ሰነዶች በሐገ መንግሥት ጋር በማጣመር በሐገ መንግሥት ውስጥ በቀጥታ ባይጠቀሱም - ተዘምደው ታይተዋል።

እንደሚገኝውም ሐገ መንግሥት የብ.ዲ. መንግሥት ሐገ መንግሥት ዓይነተኛ የሚያደርገው የመደብ ይዘት ነው። ዘርዘሩና አቀራረቡ ይለይ እንዲሁም ብ.ዲ. ሐገ መንግሥቶች በግልጽና በቀጥታ መንግሥት በሠር ተለደር ጋይሎች መሆኑን ያስቀምጣሉ። በዙፋን ጊዜ እነዚህ ሐገ መንግሥቶች የሚደነገጉት የመንግሥት ጋይሎች፣ በአድጋሪ መደቦች ማለት በፊውዳሉ ባሳባቸውና በአምፔሪያሊዝም የተዘወዱ ቡርዲያዊ ስድ ተፈላጊነት፣ በተፈጻሚና ሕዝብ ጋይሎች ሰፊ ባንጃ /በሉበ/ ስድ መገባቱን ነው። በአጠቃላይ የብ.ዲ. ሐገ መንግሥት በተፈጻሚነት ተገልጦ የተገኙትን ድሎች የሚያጠናክር፣ ዋና ዋና ማህበራዊና መንግሥታዊ እንቅስቃሴዎች ለበለጠ ድልና ለሠር ተለደሩ ጋይሎ የበለጠ ጥንባራ የሚያዘጋጅ ነው። ለበዛኛዎቹ ብ.ዲ. ሐገ መንግሥቶች መንግሥት፣ የሐዘቡ ለብዩታዊ ሕዝብ ጋይሎች የበለጠ ገዢነት እንዲያደርግ መሆኑን ከመገለጻቸው በፊት ለእንደቡርዲያው ሐገ መንግሥት ሐዘብ በማለት ብቻ ባይወሰን ሐዘብ ሲባል የተኛቹን መደቦች እንደሚመሰር በእነዚህም ውስጥ የብ.ዲ. ለብዩት እንቅስቃሴ ጋይሎች የተኛቹ መደቦች እንደሆኑ በግልጽ ያስቀምጣሉ። በዚህ አንፃር እንዳንድ ቀደም ያሉት ወደባላባት የሚያመሩ ለገሮች ሐገ መንግሥቶች ግልጽ ያልሆነ፣ እንዳንዲሁ ለባሳቸው፣ ለገለልጽቸው ታይተዋል። በአማካኝ ገን በልጣን በተለያዩ፣ እንዳንድ ጊዜ ተጻራሪ ሊሆኑ በሚችሉ፣ መደቦችና ማህበራዊ ክፍሎች ነበረት መያዙ በግልጽ ይታያል። ሐዘብ ሲባል በአማካኝ ሠር ተለደር ገበረቱ፣ ወዘደሩ፣ የበተላው ገደብ ከበርቱ፣ ምሁሩ መሆኑና በእንዳንድ ለገር ለተወሰነ ጊዜ ብሔራዊ ቡርዲያውን እንደሚመሰር ይታያል።

የብሔራዊ ሕዝብ ጋይሎች ሐገ መንግሥት ይዘት

ብሔራዊ ሕዝብ ጋይሎች ሐገ መንግሥቶች በቡርዲያው ሐገ መንግሥት በመለየት የነበረ ተስቡን ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ መዋቀርና የፖለቲካ ድርጅቱን በግልጽ ይተነተናሉ። በላይ እንዳየነው የነበረ ተስቡን የመደብ ይዘትና የተለያዩ መደቦችና ማህበራዊ ክፍሎች ያላቸውን

ሚና ይለያሉ :: የሠር ተለደሩን ሐዘን ለብዳታዊ ምክራሪያዊ የበላይ ገዢነት በማንጸባረቅ ፀረሐዘንና ፀረ ዕድገት ለሆኑትና ለአምፔሪያ ሊዘዎ በቁጥት ኃይላት ላይ ገደብ ያደርጋሉ ፣ ለበፊላጊም ሲሆን ሠር ተለደሩ በንፋን ሊያነሳባቸው የሚችሉበትን ሁኔታ ይፈጥራሉ :: በፊው ሐዘን በልዩ ልዩ የራሱ ድረፎች ለማባደነት በማነበራዊ ክፍል ውስጥ በፍተኛ ተከትፍና ሚና የሚያግባብበትን ሁኔታዎች ይገልጻሉ :: በዚህ ውስጥ በተለይም የአብዳታዊ ምክራሪያዊ ፖሊቲካ ሚና በገ ልጽ ያስቀምጣሉ :: በነበረ ተስቦ ውስጥ ሰፊና የላቀ የአመራር ቦታ ለንግድ በሰበሰባቸው ብ.ዲ. ሐገ መንግሥት ውስጥ ተከራረተዋል :: በብዙዎቹ የሐዘን የአንድነት፣ የተከባረ ጥረትና በውጭና በውስጥ ለመጠበቅ ለበተከባሪው ኃይል መሆኑን ያሳያል ::

የባለቤትነትን ሁኔታ የሚወስኑ ኖሮቶች ለንግድ ብ.ዲ. ሐገ መንግሥቶች ዓይነትና ይዘት ነው :: ለበዚህ ያቸ በምረት መገልገያዎች የሐዘን ባለቤትነትን በተለይም የመንግሥት ባለቤትነትን ለማጠናበር የሚያመች ለንቀጾች ሊሆኑት :: በመሠረት የገለ ባለቤትነት የሚገኝ ምበትንና ቀስ በቀስ የመንግሥትና በሐዘን ባለቤትነት የሚተካበትን ሁኔታዎች ያመቻቻል :: የብርሃኑና የፈውዳል ከበረቱዎች የቀደም ንበረቱ የብ.ዲ. ሊቀናጫውን ለማጠናበር ይወሳሉ :: ሐገ መንግሥት ፊውዳሉና አምፔሪያሊት ማነበራዊ ንጉሳት የሚጠፋበትን መንገድ ይፈልጋል :: በዘበዛ ጠፍቶ በነበረበት የመሥራት አካላዊ የሚሰፍንበት ተን፣ በንግድ የሚመራ ዕድገት የሚገኝበት ሁኔታዎች ያመቻቻል :: በዘርዘር ቢለያዩም ብ.ዲ. ሐገመንግሥቶች ልዩ ልዩ ማነበራዊና መንግሥታዊ መዋቅሮች በሊቀናጫው ውስጥ ያላቸውን ሚና ይገልጻሉ ::

ሐገ መንግሥታዊ ነጻነቶችና መብቶች በመደባዊ ፖለቲካ ሥልጣን ቢሆኑ በመሠረት ከባለቤትነት የሚመነጩ ናቸው :: በሌላ ሌላው መብቶች ዋናውና ሌላው የሚቸሉ ጠዘባዊ አመራርና የሐዘን / ተባላቢ / ባለቤትነት ብቻ ናቸው :: በላይ በታዩት ምንጮች የብ.ዲ. ሐገ መንግሥቶች ለንግድ በፍተኛ መርህ ለበፊው ሐዘን በተቻለ መጠን ሰፊ ምክራሪን ማበፈን በመሆኑ ፣ ለንደብርባው ሐገ መንግሥቶች ገደቦች ያለበዘባቸው መብቶች ለዚህ ታች ያገናኛሉ :: ሁሉም ዜጎች ለቡል ናቸው :: የላ የላቸው ፀረ-ሐዘንና ፀረ-ዕድገት በሆኑት ላይ በበተ ቀር በማናቸውም ሰዎች ላይ የመብት ገደብ አይደረግም ::

ሆኖም አብዛኛዎቹ ብ. ዲ. አገሮች በደረሰባቸው ደረጃ ለአካሄድ ወቅቶች
ውስጥ በውስጥ ማሰራጨት ሁኔታዎችን ማሟላት አይቻሉም :: በአካሄድ ሕገ
መንግስቶች ውስጥ የሚገለጸው ወቅት ማሰራጨት ዋስትናዎች የተሟሉ
አይደሉም :: አዘማጫው ገን በኢኮኖሚውና በማኅበራዊ ዕድገት ጋር
ይህ ሁኔታ እየተሟላ እንደሚመጣ ያመለክታል ::

የመንግሥት አባላትን አወቃቀርና አሠራር በሚመለከት የብ. ዲ.
ሕገጋት መንግሥት በቫሌንት አዘማጫዊውን የሚጠቀሙ ብዙ ገጽታዎች
አሏቸው :: በአብዛኛው የመንግሥት ሥልጣን የበላይ አባሎች የሚያዙት፣
ሕዝባዊ ልምድና በሰራተኛነት ሁኔታ በተመረጡ የሰራው ሕዝብ ተወካዮች
ነው :: ቀን ገዢዎችና አድጋሪዎች በገባ፣ በብሔረሰብ፣ ወዘተ...
አንዳር የበፋፋሊ ገዛው ዓላማቸውን ያስፋፉ በሰነድ፣ በአብዛኛዎቹ
በቫሌንት አዘማጫዊ በሚገኙ አገሮች ምዕራፍው የጠነከረ አሃዳዊ
ሥርዓት ገና ይታያል :: በጥቂት በህወርታዊ አገሮች ገን የመንግሥት
አወቃቀር በሰላም ሰላም ደረጃ ራስ ገዝነትን /ፖለቲካውም ሆነ አበተ
ዳደራዊ/ በሚያራምድ ሁኔታ ነው :: እንዲሁም አብዛኛዎቹ ብ. ዲ. ሕገ
መንግሥቶች ኢኮኖሚያቸውን በአምጮች ያላዘዙ ቁጥጥር በዘበዛ ነፃ አድ
ርጎ ራስታይ በሆነ መንገድ በአቀድሮ ለማሳደግ የሚያስችል የኢኮኖሚ
መወሰን ያቀርባሉ :: በውጭ ፖለቲካም በሱስ ገለልተኝነትን፣ በሰላም
አንድ በሌላው ጣልቃ አለመገባቸውን፣ በተራማጅ ኃይሎች ጋር የተገለ
አንድነትንና መደገፍን ያራምዳሉ :: በሚሊቲያ ፖለቲካም፣ በሰላም ወዳድ
ነትን ሆኖም የአገር ድንበርንና ክብር በማያወላውል ማስከበርንና
ለመከላከል ዘገኙ ሆኖ መጠበቅን ያንጸባርቃሉ ::

አንድነታቸውና ልዩነታቸው

በላይ አንደተጠቀሰው ብ. ዲ. ሕገጋት መንግሥት በዓላማና በይዘት
ብዙ ተመሳሳይነት አላቸው :: የተመሳሳይነታቸው መሠረትም ተመሳሳይ
የመደብ ዓላማቸው /ይዘታቸው/ ሲሆን፣ ይህም ፀረ ኢምፒሪያሊት፣
ፀረ ኃላቂ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት /ፀረ ፊውዳሊዝም/ እና
ለዕድገት፣ ለሰላም፣ ለሕብረትነትና በሕብረትነት ላይ በመሠረተ ተብብር
ዓላማዎቻቸው ይገለጻል :: ሆኖም በደረሰባቸው የተለያዩ የኢኮኖሚ
ደረጃ የመደቦች ጥንባረ፣ በዘመናዊና በታሪካዊ ሂደት በተደረሰበት
የመደቦች የኃይል ሚዛን፣ የአመራር ጥንባረና በውጥጣቸው ባለው

የጠረጣሪ ቀንበር በሰላም ያደረገው ሕገ መንግሥት በዚህ ሁኔታ ላይ ተቀምጦ ስለሚገኝ ምንም ሆኖ ለግንኙነት ላይ የተመሰረተ ሲሆን፡ ዘርዘር ውስጥ ባይገባ ሌላውን ለግንኙነት መጠቀም ይቻላል፡

ለግድ መሠረታዊ ላይነት የሚታየው የመንግሥት፣ በሰላም የሕገ መንግሥት፣ መደባዊ ይዘት በመገለጽ ላይ ነው፡፡ የመጀመሪያዎቹ በ.ዲ. ሕገ መንግሥቶች በተለይም በኢንፍሚ ዕድገት በጣም ኃላፊ በነበሩ / ለፋሪካ / ለገሮች ፣ በተጨማሪም ሁኔታው በመገደድም ሆነ ወይም ከጦርነት ተጽዕኖ መቀነስ በመቀነስ ባለመሳቀቅ፣ በዚህ ጉዳይ ላይ ሕገ መንግሥታቸው አጠቃላይና የሚያሻሽል ለንቀጽቶች ይዘ ይታያል፡፡ በብዙ ለገሮች ለበ.ዲ.አ. ተገሉ ሂደት ውስጥ በተደረጉት የሕገ መንግሥት መስተካከሎች ወይም መለወጦች የመደቡ ይዘት የበለጠ ቀለፍ አያለ ሲሄድ ይታያል፡፡ / ታክሳስ 1965 ሕገ መንግሥት፣ 1967 / የአረብ መገለጫ / እና ይበልጡን የግንኙነት 1924፣ 1940፣ እና 1961 / በቫላታ ሕገ መንግሥት / የዚህ ዓይነት አድገት ምሳሌዎች ናቸው፡፡ /

አመራርን በማመልከት ሕገጋት መንግሥት በፖሊቲካ ብዛት፣ ለግድ ብዙ ለገሮች ለግድ ፓሊቲካ ብዛት ከሆነም በፖሊቲካ ውስጣዊ ጥንቅር፣ ፓሊቲካ በሕገ መንግሥት ውስጥ በሚጠበቀው ቦታ፣ በአጠቃላይ በአመራር ሰልጣን ይዘት ላይነት ያሳያል፡፡ የፓሊቲካ ጥንቅቅና ሲሆን በአመራር ሰልጣን አካላት ውስጥ የአንዳንድ ገለበጦች ውሳኔና በአብዛኛው የበ.ዲ. መንግሥት ለገሮች ዕድገት ውስጥ ገለጽ ነው፡፡ ይኸውም በሕገ መንግሥታቸው ውስጥ በተለያዩ ሁኔታ ሲንጸባረቁ ይታያል፡፡

ለማጠቃለል የበ.ዲ. መንግሥት ሕገጋት መንግሥት በሀገራቸው ውስጥና በውጭ ባለው የጋራ ሚዛን መሠረት የሚለያዩበት ዋና ዋና ነጥቦች ሲኖሩም መሠረታዊ ለግድነት አላቸው፡፡ በፖለቲካ ለንጻር ዓይነትና የሚያደርገው ለአብዮታዊ ጭንቀት የበላይ ገዢነት፣ በሰላም ለሠርተ አደሩ ሕዝብ ጠቃሚ የሆነ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ጭንቀት ለመዘርጋት ሕጋዊ መሠረት መጣላቸው ነው፡፡

4. ሕገ መንግሥት በኢትዮጵያ

ሕገ መንግሥት በ1923 በፊት

ኢትዮጵያ ረዥም የመንግሥት ታሪክ ስንዳለት የታወቀ ነው። በልዎድ ይህ ታሪክ የባባና የባሎን ለፈታሪክ ጋር የተዛመደ ሆኖ ለናገረዋለን። በዚህም ነገሥታት የበላይነታቸውን የሚያጸድቁት ለገዢዎች ለዓዊት ዘር ገንዘብነትን በአጸደቁለት መሠረት በወረደላቸው ሥልጣን ነበር። ይህ ለፈታሪክ በተለይም በላቀና ዊያን ነን ባለን በጽኑ አምላክ ጊዜ ተወሰነው ሥልጣን ቢይዙ የበለጠ ገልጾ “በብርሃን ነገሥት” ጽሑፍ ተጠናቀሮ ለብዙ ወቅት ዓመታት የንጉሠ ነገሥት ሕግ ዊነትና የበላይነት ማረጋገጫ ሆኖ ቀይቷል። ለምሳሌ ለቡኅ ማቴያስ በአጼ ዎኒስ ገንዘብ ላይ “ይህ የቀባሁላቸው ንጉሠ ነገሥት ስር ተደክሰው ማለት ነው።... ሃይማኖቱም መንግሥቱም ስንደ ስንገዳ ደራሽ ስንደ ውኃ ፈሳሽ ለይደለም። የአብሮ ሃወልዳብ ስሰክ ይኩኖ አምላክ ስሰክ ልብ ነድገን ሲነገር የመጣ ነው።... “ሲሉ በዚህ ላይ በመመርኮዝ ነው። በቀድሞ ኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ውስጥ መሠረታዊ ጉዳይ፣ ሕገ በጠቀሳሳው በስገዢዎች የሚመጣ፣ ለሁሉም ምላክና የቁመ መሆኑና፣ የመንግሥት ሥልጣንም በዚህ በሚመነጭና ለገዢ አብሮ በመረጠው በቡል የሚገለጽ መሆኑን ነው። ኢትዮጵያውያን የሕገመንግሥት አብራሪ የነበሩት በፎካል ተክለ ሃዋሪያት “ፈጣን መኖሩና የበላይ ገዢነትን የሚያሳምን ሃላፊን በሙሉ በማይፈርሱና በጽኑ ሕገ ለዘላለም ወሰኖ መፍጠሩ ነው። ስንዲሁም ባለሥልጣን ማን ተመሥላሴ “ሕገ ለሰው ልጅ ለህገ ነገር ለይደለህ፣ ሃላፊ ሲጠር ለብሮ የተመሠረተ ነው”። ሲሉ ይህንኑ ማንጸባረቃቸው ነው።

በማንኛውም ቀደም ባረታለን / በተለይ ፊውዳላ / ሕገ መንግሥት ውስጥ ሃይማኖት ከፍተኛ ሚና ለገደሟቸው የታወቀ ነው። በኢትዮጵያ ውስጥ በተለይም በመካከለኛው ዘመን፣ ይህ በጣም ገልጾ ይታይ ነበር። የኦርቶዶክስ ሃይማኖት በሕገ መንግሥታዊ መሠረት ነፃ ቤተ ክርስቲያንም በመንግሥት ሥልጣን ለጽዳቂነትና ጽናት መስጠቷ የማይኖወጽ ቦታ ነበራቸው። ይህ በተለይ ገልጽ ሆኖ የሚታየው በቀውስ ጊዜያዊ ውስጥ ነው። ለምሳሌ የባሎናውያን ሥርወ መንግሥት በመመለስ ቤተክርስቲያን የተዛወተቸው ከፍተኛ ሚናና በዚህም ባረታ በፊውዳላ ሥርዓት መሠረታዊ

ከሆነው የምርት መገልገያ መረት ያገኘው ከፋ ተና ድርሻ የሚታወቅ
ነው። እንዲሁም ንጉሠ ነገሥት "አር ተደባባይ" ባለመሆኑ
/ወይም በመጠርጠሩ/ ከሥልጣን የወረደበትን ሁኔታ ለማስታወቅ የዘድ
ንገልፍ ሱባን ዩባ በ17ኛው መቶ ዓመት የባቱን በ18ኛው የባዱ እያ
ሱን በ20ኛው መቶ ዓመት ታሪክ ማስታወቅ ይበቃል። በሌላ በኩል
የባለቅን ዘር መባል ለመንገሥት ጽናት የነበረውን ሚና ከዚያ ይ
ነገሥታት ታሪክ፣ በዘመነ መሳፍንት ከነበረው አቲካራና ከአጼ ቴዎ
ድሮስ ታሪክ መገመት ይቻላል።

በተረፈ ገን የንጉሡ ሥልጣን በገደፈ ሃሳብ ደረጃ ገደብ አልነ
በረውም። የቤተክርስቲያኑ የበላይ አለቃ ነው። መረት በመላው
የእርሱ ፍት፣ ለወደደው ላቀረበውና ታላላቅነትን ላረጋገጠ ይሰጣል።
ከመላው፣ ከላመ ነበት ይወሰናል። ይሸማል፣ ይሸራል፣ የአገሪት
የመደረሻ ዓፍ፣ የጠሩ የበላይ አዚዝ ነው። ሆኖም በየጊዜው የሥል
ጣን ተቀናቃኝ አላጣም። እንደሚታወቀው የፊውዳሉ ኢትዮጵያ "ታሪክ"
በአመዛኙ የመሳፍንት የበላይ ሥልጣን ይገባኛልና አንዱ የሌላውን
ለማስገበር ያደረገው የጦርነት ገደብ ነው። በፊውዳሉ ሥርዓት መሠ
ረት ጠባይ በመመገፍ፣ ሁሉም በአካባቢው በባለቅን ዘር በመምዘዝና
ይበልጡም በአካባቢው ኃይል በመመካከል፣ ይገባኛል ጥያቄውን አንበት
ይህን የሚያጸድቀለት አሁን በአካባቢው ወይም በአሌክሳንደርያ
"በመገዛት" የሚያቋርጥ ሸሚያ ያካሄድ ነበር። በዚህ ሂደት ውስጥ
በልዩ ልዩ ምክንያቶች ጠንካራ ንግሶች በወጡበት ጊዜ /እምደጽዮን፣
ዘረያብ፣ ወዘተ.../ ጠንካራና ምዕባል መንገሥት ተቋቋሟል።
በሌላ ወቅት በተለይም በዘመነ መሳፍንት፣ የየአካባቢው መሳፍንት
ኃይል ጠንካራ ምክንያትና ፍጹም ወደ መጥፋት የደረሰበት ሁኔታዎች
ታይተዋል።

ከዚህም በፊውዳሉ ሥርዓት ማሳረጊያ ምዕተ ዓመቶች በቴዎድሮስ
ተጸንቦ በኃይለሥላሴ ከፋ ተና መልኩን የያዘው ፊውዳላዊ ፍጹምነት
ታይቷል። ሐገ መንገሥቱም መሠረታዊ ባህሪውን ባይለውጥ ባልተጻፈ
ወደ ተጻፈነት በመለወጥ በ1923 በጽሁፍ ወጥቷል።

የ1923 እና 1948 ሐገ መንግሥቶች

1923 ሐገ መንግሥት ራሱ ሐገ መንግሥቱ ማበራሪያ “ዘረዘረ” ሐገ “አብሮ” ተዘጋጅቷል። ዘርዘሩም ሐገ መንግሥቱን የፈረመት ንጉሱ መሳፍንቱ፣ ባህና ቱና ሽማግሌን ባዘጋጁ ቀን ልክ እንደ ሐገ መንግሥቱ ፈረመው የተቀበሉት በለሆነ ከፍተኛ ሥልጣን ያለው በነድ በመሆኑ ለተንተኛው አብሮ መታየት ያለበት ነው።

የ1923 ሐገ መንግሥት በገላጽና በጽሁፍ ያበቁመው የቀየውን ፊውዳላዊ ንጉሥነት ሲሆን፣ ለፊውዳላዊ ፍጹምነት መጠናከር መንገድ ጠርቷል። የተረቀቀበት ዘመን፣ የረቂቅ ሐሳቦች የተገኙበትና የተጠኑ በት ለካባቢያቸው ሲታዩ የሚያስገርመው በነፋ ምን ያህል ዘመናዊ /ኤርዲዋ/ ለስተባባሮችን የሚያስተጋባ መሆኑና በብዙ ቦታ ኃላቂ ሊሆኑ የሚችሉ ፊውዳላዊ ለስተባባሮችን ቀላጭ አድርጎ ማበቁመው ነው። በለዚህም ንጉሡ ነገሥት ሰፊ ሥልጣን ሲሰጠውም “ጽንተው የቅዱስ ሐገቱ ሳያፋልብ / አንቀጽ 10 / ማለትም ፊውዳል ሐገቱን ሳያፋልብ ነው። በዚህም ተከለሃዊ ያትም አንዳሉት “አንደዚህም ማለት በዚህ ጊዜ ንጉሡ ነገሥት መሳፍንቱንና ባላባቶችን መኳንንቶችንም ለሐዘቡ ቀገዚት አድርገውለት ወደ መሸሸል ለመረታ ነው። “በአጭሩ የፊውዳሉ ሥልጣን በጽሁፍ ታወቀለት፣ ንጉሡ ነገሥት የዚህ የበላይ ለስተባባሪ አንዲሁንና በጠይቀው ሳለ ወይም ሲቃት በይገባኛል የሚደረገው ሽጉጥ የሚቀነስበት መንገድ ተደነገገ።

በንጉሡ ነገሥት ለሐገ መወሰኛ የሚሰጡት /ተገቢዎች/ /አንቀጽ 31/ “መሳፍንትና... መንግሥታቸውን በኃላፊነት ቦታ ለብዙ ዘመን ያገለገሉ “ማለት ዘሮ ዘሮ መሳፍንቱ አንዳንድ አቀን ያኖሯቸው ብቻ ሲሆኑ “የመንግሥት ሐገ መወሰኛ ለማከራያቸው ከሐገ መምሪያ ለማከራያቸው ይልቅ ያላቸው አንዲደመጥና አንዲከበር በሐገ ተወሰዱ “/ማበራሪያ አንቀጽ 59/። በፊው ሐዘብ በሐገ መምሪያ ምርጫም ውስጥ ሲሆን ምንም ዓይነት ተከትፍ አንደግደኛረው ሐገ መንግሥት በገላጽ ለባቀሙ ጠታል። የመምሪያ ተጠራጦች በመኳንንቶችና ሽግግሮች ብቻ መመረጣቸው /አንቀጽ 12/ ሳያበቃ የማበራሪያው አንቀጽ 49 በገላጽና በማንኛ ለባቸው አንዳባቅመው “የሐገ መሪ ለመሆን የሚመረጡ ቦታቸው በመታ መናቸውና በአውቀታቸው ጋር ለንጉሡ ነገሥቱ ለሐዘቡ መተማመን

የጫባቃ ርብት ያለው ናቸው ለንጂ በገንዘብ ብቻ የከበሩ ተራ
በዎች... ለንግድ መረጃው በጥንቃቄ ተወስኗል። "በጭሩ ለምክር ቤቱ
ከራሱ የነበረ ለንግድ ሰፊው ሐዘብ፣ ብቁ ጫባቃ የሚመረው የንግድ
ከርዥቅ ለንግድ ለይታኝም ነበር። ለመተማመን የጫባቃ ባለቤቱ
መሆን ዓይነተኛው መለኪያ ነበርና። ይህ ሁኔታ ለንግድ ለመገናኛ የመ
ደብ ተቀናቃኝ ለንግድ ለመረጃም "የንጉሠ ነገሥቱና የነገሥታቱ ቤተ
ዘመዶች የመሳሰሉትን ለገረ ገዢዎች... ሌላውም የኢትዮጵያ ተወላጅ
/በነሱ የተረፈ ባለ/... ለርብት ለንግድ ነቁል በጥንቃቄ ተወስኗል።
/ጫባቃም ለንግድ 74 እና 75/። በግልጽ 1923 ሐገ መንግሥት
በቴክኖሎጂ ደረጃ መጠናከር የሚመረው ፊውዳላዊ ፍጹሚያትን የጽሁፍ
ሕጋዊ መልክ የመስጠት ስርዐት ለንግድ ነበር ይታያል። በ1948 የተ
ሸጠው ሐገ መንግሥት?

1948 ተሸጦ የወጣውን ሐገ መንግሥት ለምን ለንግድ ለገቢ ብ
ዙፍ የተለያዩ ጠባቦች ተገንዝረዋል። የጫባቃ ወረራ፣ የሁለተኛው
ዓለም ጦርነትና በዚህም ያከናወነው ከጭብ በተለይ በአንገላጽ ጋራ
የነበሩት ገንዘብ ያበባተው ለኢትዮጵያ ሁኔታዎችና የጠየቀው ለጭብ
ከተራ በኢትዮጵያ ለንግድና መቀላቀልና በፈጠራ ሁለት ሐገ መን
ግሥት መሆኑን የነበረው የፈጠራ ሐዘብ፣ ያለበትን የጥበብ ለማ
ጠናከር የነበረው ፍላጎት፣ ለውጥ በማድረግ ላይ የነበሩት ለኢትዮጵያ
ጋራና የነሱን ገፊት ለማስተንተል መውጣት የነበረባቸው ስርዐቶች
ወዘተ... በጫባቃው ናቸው።

ይህ ሆኖ ይህ የ1948 ተሸጦ ሐገ መንግሥት በቀረጽ ለንግድ መሠረታዊ
በሆነ ይዘት በ1923 ተሸጦ በዚህም ለይላይም። የመሬት ለባሎች
በሐዘብ ለንግድ መረጃ፣ የዜጎችን መከተልና ገደብ የሚገልጽ
ለንግድ በመመረቅ ወዘተ... በርዥቁ መሆኑ ተገቢ የሆነው በመሆኑ
ም፣ ለከፊት የንግድ ገደብ በማድረግ፣ መብቶችን ሁሉ ውጥጥብ
ባለ ሐገዱ ገደቦች በማሰር ወዘተ... መልሶ ይወሰዳቸዋል። ለንጉሠ
ነገሥቱ ገን "በጥንቃቄ በዚህ ሐገ መንግሥት መሠረት "ገደብ ለሌላ
ሥልጣን በመስጠት በጥንቃቄ ማወቅ፣ ማረጋገጥ፣ በዓንቅፍ በጣሪ የመ
ወረባውን ሥልጣን ይሰጣል። ጌታም፣ በተለይም በ1953 መረጃው
መንግሥት መሠረት በጌታ የተደረጉት ማሸጎሎች ያንም በቀረጽ የሥልጣን

ማስፈሪያ / ለምሳሌ ጠቀሳይ ሚኒስትሩ የአባረጃላቸው የበላይ መባሉ /
በመባሉም በመሠረት የፊውዳል ፍጽሟ ይነቅና አብሮ የሚሄደው የሕግ
ንቅና የመከላከል በገባው አካባቢ ጭረን ለንግድነታቸው የየባቸው
አንቀጥታዊ በገሃድ አውጥተዋል ::

አብዮት ሐገ መንግሥት

የየባቸው አብዮት ሐገ ነፃ የነበረው ሐገ መንግሥት በላይ እንደ
ታየው ነበር :: አብዮት ይህንን ይዞ ጠዘባዊ የሆነ ለውጥ ሊያራምድ
እንደማይችል ገልጾ ነበር :: በሌሊትም አብዮት የመንግሥት ሥልጣን፣
በሌሊትም በተዘዋዋሪ የዚህ መገለጫ የሆነውን ሐገ መንግሥት፣ ጥያቄ
ውስጥ በማሰገባት ነበር የተንቀሳቀሰው :: አንቀጥታዊው እየበረረ ሲ
ሄድ ጥያቄውን ወደ መሰተዳደሩ ጥያቄ ለመለወጥና ሥራ እንዳይበድ በ
ግብብ የአብላላ ስራ ወረደ በንጉሡ ፈቃድ ለንግድነታቸው ጠቀሳይ ሚኒ
ስትር ሲሆንም “ጉልታ ሲለወጥ ወጥ አያጣፍጥም” በማለት አንቀጥታ
ላቸው በዓሳሳቸው ለንግድነታቸው ሲታይ ፣ ሌላ መፍትሔ ተፈለገ :: ይህም
በንጉሡ ስር ቀ አሳቢነትና ፈቃድ በአንጻራቸው ለበተሰጠው ነቅጥብ
ፍቺ ሆይ ሆይታ፣ በአብዮቱም አካል ሐገ መንግሥት የሚያረቅ በፍቺ
ሐገ መንግሥታዊ ጉዳዩ መደብር ነበር ::

ይህ ጉዳዩ በመሰራተት፣ በመከላከልና በቀደም ሆኑት፣ በምሥራቅ
ራስ / የክርክርነት ጭምር/በጭምር “ተወሳይ” ወዘተ. . የተሰየ
መስተና ማህበራዊ ስርቀና በላም ሲቸል ለውርደት፣ ለሌላም ይህ
ደገፍ የኖው ተሰባስቦ ስራ ሆኖ አይቀርም ለንግድነታቸው በቀጥታ ወተውተ
ያሳገኛቸውን፣ አብዮቱን የማፈና ፋታ በተዘዋዋሪ መንገድ ለማሰገን
የታቀደ ነበር :: ጉዳዩ ረቂቁን አጣጥሮ በሥራ ወር መጨረሻ ሲያቀርብ
በወቅቱ አብዮቱ ሌላ ደረጃ ላይ ደርሶ በሌላ ነበር ይፋ ወጥቶ
የታቀደለትን አብዮቱን የመገደብ ሚና ለጣወቀ አልታለም :: በዚህ ወቅት
በአብዮቱ ሂደት ውስጥ የተወለደው ወታደራዊ ደርግ በመነሻው በአብዮቱም
ሐገ መንግሥታዊ ለውጥ ለንግድነታቸው ከመገፋፋትም በላይ የአንቀጥታዊው
ሂደት ሥራ ሲሰራ በመባረሩም 2 ኅዳር 1967 የንጉሡን በሥልጣን ወ
መውረድ፣ የፖርላማን መዘጋትና የሐገ መንግሥቱን መታገድ አወጀ ::

እንደ የሐገ ሥልጣን ለንግድነት የሲታዩድ “የሐገ አብዮት”
ነው :: ይህም ለውጡን ለማምጣት በተቻለ መጠን በሐገ በመጠየቁ 11 ኅዳር

ባይሆን የለውጡን ሂደትና ዕድገት የሚያወቅቱ አያሌ ሐገቸን በመደን ገጥሞ ነው። ሐገ መንግሥትን በሚመለከተው አያሌ ጊዜያዊ ሐገ መን ግሥታዊ ደንቦችና ዘላቂ የሆኑ ሐገ መንግሥታዊ ደንቦች አውጥቷል። አንዳንድ ሐገ መንግሥትን በሚመለከተ ያንኑ ያህል ወሳኝነት ያላቸው መሠረታዊ መመሪያዎች ወጥተዋል። ሁሉንም በዘርዘር ለመመርመር ባይቻል ከር ዋና ዋናዎቹ በሚካተቱት አንደኛዎቹ ስለሆኑ።

መንገድ በፋቸውና ለባዶታዊ ጊዜያዊ ሐገ መንግሥታዊ ደንብ "ጊዜ ያዊ ወታደራዊ መንግሥት የተቋቋመበት አዋጅ ቁጥር 1/1967" የጊዜው በወጡት ማሻሻያዎች፣ በተለይ "የጊዜያዊ ወታደራዊ ደርግንና የሚከተሉትን ምክር ቤት ሥልጣንና ኃላፊነት አንደገና ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር 110/1969" ነው። ይህ አዋጅ የአብዮቱን አጠያላይ ለዘመኔያ በመጠቀም "ከሁሉን በፊት የነበረው የሐሰትና አገዛዝ ሥርዓት ባባከተላቸው ጉድለቶች ምክንያት አገሪቱን በአብዮት ማነጋገሩና በፖለቲካ ለዘቀተ ውበት በሌለበት፣ አንደኛዎቹ ሁሉን ባለንበት የመሸጋገሪያ ወቅት ልዩ ልዩ የፀጥታ ችግሮች በመፈጠራቸው ይህንን ለባወገደ ኢትዮጵያ ወደፊት አንድተራመድ ለማድረግ የሚችል ለጠዘብ ጥቅም ታጥቶ የሚሰለፍ ጊዜያዊ ጠንባብ የአባተዳደር ሥርዓት መፍጠር በሰበሰበ።" የ1948ቱ ሐገ መንግሥት መታገቱን የተቋቋሙት ዋና ዋና ተቋማት ንጉሡና ፖርታላማ መፍረሳቸውን ይገልጻል። በዚህ በተጨማሪ፣ ይህ ደግሞ ለጊዜያዊ ሐገ መንግሥታዊ አሠራር መሠረታዊ ነው። ሐገ መንግሥት አንደኛዎቹ፣ አባባዊው "ደርግ" የመን ግሥት ሥልጣን ይዞ አገሪቱን/ አንደኛው/ በአገሪቱ ያሉት ፍርድ ቤቶች ሁሉ የተለመደ ሥራቸውን አንደኛዎቹና "አባባዊውን በሥራ ላይ ያሉት ሐገቸ ሁሉ ለአዋጅና ወደፊት ለሚመጡት ሐገቸ፣ ተዕዛዞችና ደንቦች ተቃራኒ ባለሆኑ በባተቀር አንደኛዎች አንደኛዎቹ በግልጽ ያስቀምጣል። በሌላም የአብዮቱ ተግባር ውጤት የሆነው ኃይል፣ ሐገዊ ማዕቀፋን/ ፍራምወርባን/ በግልጽ በማስቀመጥ፣ ለባለጠ ድልና ተግባር የመስተዳድሩን ተግባሩን ለማካሄድና የአገሪቱን ጠብቆ ለመጠበቅ የሚያስችለውን ሐገዊ መድረክ ፈጥረዋል።

በዚህ በተከታታይ በዚህ ለባይተ አዋጆች ወጥተዋል። በነዚህም ውስጥ "የገጠርን መረተ የጠዘብ ሃገት ለማድረግ የወጣ አዋጅ ቁ. 31/1967"

“ የገበሬ ማኅበራትን ለማቋቋምና ለማጠናከር የወጣ ስሞት ቁጥር 71/1969 “ የከተማ ቦታና ተርፍ ቤት የመንገድ ገንቢት ለማድረግ የወጣ ስሞት ቁጥር 47/1968 “ እና “ የከተማ ነዋሪዎች ማኅበራት ማጠናከሪያና የማዘጋጃ ቤቶች ስሞት ቁጥር 104/69 “

“ የሃብት ማፍሪያ መሣሪያዎችን /ሚንቦ ስፍ ፕሮጀክቶን/ ወደ መንገድ ለማዘዋወርና በቁጥጥርም ሥር ለማድረግ የወጣ ስሞት ቁጥር 27/1967 “ እና “ የሠራተኛ ጉዳይ ስሞት ቁጥር 64/1968 “ የፊውደ ስርዚውን የምርት ገንጽነት በመበጣጠን ፣ ለተጠቃሚና ወሳኝ ገን ለሠር ተለደረ ለመቸ የመደብ ተገባ መካሄድና ለአዲስ የምርት ገንጽነት መፈጠር ገዳና ለመጥረግ የተለየ አቦተኛ የተሞላ ሆኖ ነው ። እነዚህና ተመሳሳይ ስሞቶች በአካባቢው አብይተ ጉዳዮች ፣ ለመሠረታዊ ለውጦች በበፊት የተወሰዱ ሰፊ ጉዳዮች በአጠቃላይ በአብዮት ውስጥ በተጨማሪ የተወሰዱ ከፍተኛ ሚናዎች በጥቅል ቢታዩ ከፍተኛ የጤና መንገድ መሠረትነት እንዳላቸው ገልጽ ነው ።

የገጠር መረት ስሞት የሚለውን የገባ ባለቤቱን በማበረታት ገበሬው የደካሙን ውጤት ከፊውደል መዘጋጃ ጋር ሳይካፈል የራሱ እንዲያደርግ በማበታተም ገበሬው በየአካባቢው ተደራጅቶ የራሱን ጉዳይ ራሱ የሚመራበት ቢሆን በአገር ጉዳይ ላይ የሚገባበት መንገድ በገበሬ ማኅበራት በመደራጀት እንዲያገኝ መንገድ በመጠፋት ወዘተ... ከፍተኛ አብዮታዊ ለውጥ ያበከተለ ስሞት ነው ። ዋናውንና መሠረታዊው የፊዉደል ሥርዓት ቁልፍ ጉዳይ በአካባቢው ለጭቆና ለዲሞክራሲና የክፍተውን ያህል ለበዘባዘቸ የገባለት መረት ደወላቸው ነበር ። የከተማ መቴም ስሞት በከተማው ውስጥ የነበረውን ፊውደልና ሌሎች የበዘበዘ ገንጽነቶች በተመሳሳይ ሁኔታ ለውጦታል ።

የገጠረህ ሆነ የከተማ መረት ስሞት እንዲቀርብና ጤናማ መንገድ ለአባቶቻቸው ሕዝባዊ ተሳታፊነት ከፍተኛ ለማድረግ የፈጠረበት መደብ ነው ። በፊውደል ሕዝብ በገበሬ ማኅበራትና በከተማው አካባቢነት በፖለቲካ ፣ በአስተዳደር ፣ በፍርድ ወዘተ... በየደረጃው ሰፊና የማይናቀ ተሳታፊ በደሞረግ ሕዝባዊ ምክርቤት የተለማመደ ነው ። በነዚህና በሌሎችም ሕዝባዊያን ድርጅቶች ውስጥ በአብዮት ዓመታት ውስጥ በአብዮት ድረጃ ለመቆየት ያገኘው ሠር ተለደር ቁጥር በሌሎች የአብዮት ድረጃ /ለምሳሌ መሠረት ተምህርት/ ተፍጅቶ ቢታይ ለሕዝባዊ ምክርቤት

ይበልጥ መሰረት የተጣለው መሠረት በቀላሉ የሚታይ አይደለም :: በዚህ ውስጥ የአምራች ነበረት ሥራ ማነበራትን ለማቋቋምና ለማጠናከር የተወሰኑት ሐገራዊ ለርምጃዎች ከፍተኛ ሚና አሳዩ ::

ሌላው ከፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ሚና የምረቱ መገልገያዎችን የመንግሥት ወይም በመንግሥት ቀጥጥር ሥር ያደረገው አዋጅና ዝግጁ መታየት ያለበት የሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ነው :: የማዎረቻ፣ ማበፋፈያ፣ የገንዘብ... ድርጅቶችን በአመዛኙ በገላ ባላቤትነት መውጣት ለአብዮት አዘማኒያና ለተለመው ገብ ወሳኝ ለርምጃ ነው :: ይህ አዋጅ ዋና ዋናዎቹን በመንግሥት ሥር በማድረግ፣ በመንግሥትና በገላ ተብብሮ፣ በገላ ብቻ ሊሠሩ የሚችሉት በመከላከል፣ በከፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ቁጥ ነገሮች ይዘዋል :: የጥር 30/1967 "ሥራ ለሰው ሰጭ በብሩ" መሆኑን በመገለጽ ሁሉም ሴት የጽያዊ ለመሥራት አቡል ዕድል አንደበጠው ደንገገ በሠራተኛው ላይ ቀደም የሚደረግበት በዘበዛ ቀርቶ ተደራጅቶና ነቀቀ መብቱንና የአገሩን ዕድገት የሚጠበቅበት ቁልፍ ያለ መድረክ ፈጥሮአታል :: በተጨማሪም 1974 ተ የሠርቶ አደሩ ቀጥጥር ማቋቋሚያ አዋጅ ቀጥሮ 213 "ሠርቶ አደሩ በነዚህና በሌሎችም ተቋማት ውስጥ ያለውን ቀጥተኛ ተሳታፊና ተቆጣጣሪነት ቁልፍ አድርጎ በማበቃመጥ በኢኮኖሚውና በአጠቃላይ በአዲስ ሥርዓት ገንባታ ያለውን የገላ ሚና አረጋግጦ ዋል ::

ከሐገ መንግሥት አንፃር መሠረታዊ የሆኑት በነደቱ አዋጆች ብቻ አይደለም :: አንደ ብጤራዊ ጃዎክራሲያዊ አብዮት ፕረገራምና የሊሠጥ አብ መቋቋም ያሉት የዚያኑ ያህል መሠረታዊ የሆኑ መንግሥታዊ መመሪያዎች ናቸው :: በዚህ አንፃር የላቀ ገምት የሚሰጠውና በአብዮት ሂደት ውስጥ ከፍተኛ ሚና የተጫወተው በሚያዝያ 12/1968 በጊዜያዊ ወታደራዊ መንግሥት የወጣው "የሴት የጽያ ብጤራዊ ጃዎክራሲያዊ አብዮት ፕረገራም" ነው :: ፕረገራሙ ከፍተኛ ሥልጣን ኖሮት በአለፉት የተገለጸ ዓመታት በፖለቲካው፣ በሶሻሊና ኢኮኖሚው መሰብ ከንዋኔ የተመራበትና አቀጣጣውን ያገኘበት፣ ከፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ሚና የተጫወተ በነድ ነው :: የተገሉን ወቅት በመለየት በአመዛኙ ቀደም ባረታላባት ሥርዓት ወደ ሶሻሊዝም የመሸጋገሪያ ጊዜ መሆኑን በማሳሰብ የፕረገራሙ ዓላማ "አዲሲቷን ሐዘባዊት ሴት የጽያ መመሥረትና ወደ ሶሻሊዝም መሸጋገሪያ የሚሆነውን ጽኑ መሠረት መጣል" መሆኑን ያሳያል ::

በዚህም በመነሳት የአብዩትን ወገንና የአብዩትን ጠላት በገለጽ በማሰብ የሕግ መደባዊ ይዘትን አብራርቶ ተገሎ ፅረ ፊውዳሊዝም፣ ፅረ ቢድክ ራሲያዊ ባሪታሊዝምና ፅረ ኢምፔሪያሊዝም መሆኑን ያሳያል። በአቅድ የሚመራ ኢኮኖሚ፣ በአኩሪነትና በመፈቃቀድ መርህ ላይ በተገባ የራሱ በራሱ ማስተዳደርና ሌሎች መሠረታዊ ሐገ መንግሥታዊ መርሆች በገረግ ራሱ ሰፍረዋል።

ሐገ መንግሥት ነገ በሆኑት የአብዩት አንቀሳቃሶች በመጨረሻ ምናልባት በፍተኛው በታ የሚይዘው መሪ የፖለቲካ ድርጅት ለማሰገን የተደረገው ተገባ ነው። በዚህ በኩል በብዙ ደረጃ መታለፉ ቢታወቅም ለያዘነው ጉዳይ የኢሠፖስቦ መቋቋምና አንቀሳቃሪውን ገፍቶ ወደ ፖርቲ ቲ ፓሥረታው መጨረሻ ምዕራፍ መዳረሱን መጥቀስ ይበቃል። ኢሠፖስቦ የተቋቋመበት ለዋጅ ዓላማውን ቢገልጽ፡

1. “በጠዘባዊ ድርጅቶች በነበረት ሥራ ማኅበራትና በአጠቃላይ በኢትዮጵያ ሰፊ ጠዘብ መካከል የሚከሰቱ ሌኒንዝም ፍልስፍናና አንቃሳርጽና አንቃሳራዊ ማድረግ፡

2. ፊውዳሊዝምን ኢምፔሪያሊዝምን ቢድክራሲያዊ ባሪታሊዝምን በኢትዮጵያ ምድር ጨርሶ ደምበሶ ለዳሊቷን ጠዘባዊት ጃክ ራሲያዊት ኢትዮጵያን መመሥረት፣ ነበረ ተከሱን ወደ በቫሊዝም በሎም በሙኒዝም ሥርዓተ ማኅበር የመምራት ኃላፊነትና ታሪካዊ ተልዕኮ የሚኖረው አንድ ብቸኛና ጠንካራ የሚከሰቱ ሌኒንዝም መርሆች ላይ የመሠረተ የሠርተ አደሮች ፖርቲን በጊዜያዊ ወታደራዊ መሪነትና ፅረ ፊውዳሊዝም፣ ፅረ ኢምፔሪያሊዝምና ፅረ ቢድክራሲያዊ ባሪታሊዝም በሆኑ የነበረ ተከሱ በፍሎች ተከባሪነት አጭመሠረተ ማድረግ።” ይላል።

የእነዚህ ሀረጎች ሐገ መንግሥታዊ ይዘትና ፖርቲው በላይ በተጠቀሙት ዓላማዎች አንጻር ተጠናክሮ መቋቋሙና እነዚህንም ዓላማዎች ያለማወላወል ማራመዱ በኢትዮጵያ ወደፊት ለሚኖረው የሐገ መንግሥት ዕድገት ወሳኝ ነው።

በለብጤራዊ ጃክ ራሲያዊ አብዩት ሐገ መንግሥቶች ቀደም ሲል ያየነውን በኢትዮጵያ በአለፉት የአብዩት ዓመታት በታየው ዕድገት ጋር

በናገናዘበው የሐዘባዊት ልብ ወለብ ሊተቃቃዝ ሐገ
 መንገድ ተቀላቅሎ ይዘት ምን ለንደሚሆን ለመገመት ለያስቸግረው ::
 ተለቅ ጥያቄ፣ ለመቃላይ ዓላማችንን በቀርብ የተገለጠ ጥያቄዎቻችን
 ጋር በማዛመድ፣ ለመቃላይ ወዘደራረፍ መረሀችን በሊተቃቃዝና በወቅት
 ዓለምለቀፍ ሁኔታ ጋር በማገናዘብ፣ የቀርብ ተገባሮችን በሚገባ ለማስ
 ናወገና ለዘላቂ ገባችን ምቹ ገዳና የሚከፍት ሐገ መንገድ መቀየሩ
 ላይ ነው :: ያለፉት የለብዩት ዓመታት ልምዶች፣ የበጩ ሰባቶች ጥናት
 ሊንበቷት የት መቋቋም፣ የፖለቲካ መሪ ድርጅት ለውጥ መሆንና መጠናከር
 ወዘተ... ለዚህ ተገባሪ ከምንጊዜውም የበለጠ ብቁ እየሆነን መሄዳ
 ቸንና ውጤታችን ለሰተላይት መሆን ማረጋገጥ ናቸው ::

1. ሐገ መንግሥት

- 1.1 ሐገ መንግሥት ምንድነው ? ሐገ መንግሥቶች በምን ጥያቄ ላይ ሊያስፋሉ እንደሚችሉ በምሳሌ አብረዋል፡፡
- 1.2 በሐገና በሐገ መንግሥት መካከል ያለውን ገንጽነት አብራሩ፡፡ ይህም ከሥርዓተ ግንባራ ጋር እንዲያገናኝ በአጭር ገለጽ፡፡

2. የቦታ አገልግሎት ሐገ መንግሥት

- 2.1 የቦታ አገልግሎት ሐገ መንግሥት የመደብ ይዘት ምን እንደሆነና እንዲያስፈልግ ገለጽ :: በዚህም አገልግሎት ከሐገ መንግሥት በምን ይለያል ?
- 2.2 በ2:1 በተጠቀሰው ሌላ የቦታ አገልግሎት ሐገ መንግሥት ገለጽ ባህሪ ያላቸው ዘርዘር
- 2.3 የቦታ አገልግሎት ሐገ መንግሥት ዋና ዋና ተግባሮች/መሳሪያዎች/ ምንድናቸው ?
- 2.4 የቦታ አገልግሎት ሐገ መንግሥቶች መካከል የሚታዩት ልዩነቶች መነሻዎች /ምክንያቶች/ ምን ምን ናቸው ? በምሳሌ አብረዋል ::

3. በቦታ አገልግሎት የሚያመሩ ሐገ መንግሥት

- 3.1 በቦታ አገልግሎት የሚያመሩ ሐገ መንግሥት መካከል የሚታዩ ልዩነቶች መነሻዎች /ምክንያቶች/ ምንድናቸው ?
- 3.2 የቦታ አገልግሎት የሚያመሩ ሐገ መንግሥቶችና ይዘት በቦታ አገልግሎት ሐገ መንግሥቶች ጋር ለማስተያየት ዘርዘር ::

4. ሐገ መንግሥት በኢትዮጵያ

4.1 ቀደም 1923 የኢትዮጵያ ሐገ መንግሥት ዋና ዋና ባህሪያት ምንድን ነበር ?

4.2 የ1923 ሐገ መንግሥት ለፊውዳላዊ ፍጹማዊነት መጠናከር መንገድ ጠርጌላ :: ለብራራ :: 1948 ተገም በዚህ ለንግድ ለብራራ ::

4.3 ለብዩኑና አብዮት የወሰዳቸው ለርምጃያቸው በሐገ መንግሥት ጸንሰላቸው ለንግድ ለንግድ መታየት ለሌላቸው ? በምሳሌ ለብራራ ::

የሚነበቡ ጽሁፍ

በጉዳዩ ላይ በዙጠነት ጽሁፍ አሉ ። በአዘጋጅ ገንዘብ ለማግኘት
በፍተኛ አስተዳደር ይኖራቸዋል ብሎ የተገመተ በገንዘብ ሂሳብ ።

1. Asmelash Beyene (Compiled by) (1974): Studies in Ethiopia Government and Administration. HSIU. Addis Ababa. (The Contributions of Seyoum G/E "Structure of the Ethiopian Government" and Markakis and Asmelash" Representative Institutions in Ethiopia" are of particular interest.
2. V.Y. Chirkin and Y.A. Yudin (1978) The Socialist oriented State. Progress Publishers Moscow. Chapter II Constitution the Fundamental Law of Socialist Oriented State.
3. Jawitsch, L.S (1981) The General Theory of Law Progress publishers Moscow.
4. ሌሊን በብዙ በታያቸው በሰጡ ሕግ ምንጭት በሰጡ ሕግ ምንጭት ጽፎ ዋል ። የሚቀጥሉት በተለይ የሚጠቀሙ ናቸው ። /በብዙ በታያቸው ሕግ ምንጭት ፡ ገጽ/
" Constitutional Illusions" 25: 196-120.
" The Constitutional Market-Place" 8:312
" Between the Battles" 9:461-62, etc.
5. A.K.H. Makhenko (1976) State Law of the Socialist Countries. Progress publishers, Moscow.
6. ባርል ማርክስ በሰጡ ሕግ ምንጭት ገጽ የሆኑ ተገጥሞች ጽፎ ዋል ። በሰጡ ሕግ ምንጭት የፍጹም ተገጥሞች ለሕግ ምንጭት ጥናት በዙጠነት አሉ ። ሆኖም በተለይ የሚጠቀሙት ሕግ ምንጭት ናቸው ።
" Class Struggle in France" and Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte"
7. J. Paul and C. Clapham (1967) Ethiopian Constitutional Development a Source Book). Oxford University Press

መንግሥት አገሪቱ ተገዳሪው የሥነ ምግብና ሥነ ምግብ አመራር ገለጽ የሆነ የጥራቱን አዛውንት የሚያገኝበት ቦሌን ጠቃሚ መንግሥት ወጪ / ስርዓት / ነው ::

8. CR Strong (1966) Modern Political Constitution. English Language Book Society. London.

በሰላማዊ የሕግ መንግሥት ገደብ ሃሳብ ገለጽ ቀላል አቀራረብ :: በሌላ ሕግ መንግሥት ዕድገት ጥሩ ዘርፍ አለው ::

9. J.P. Triska (ed) (1968). Constitutions of the Communist party States. Hoover Institution.

የወዛሬ ሥልጣን በሕግ ተቀባይነት ደረሰ በግንዛቤ አገር የወጡትን ሕግ መንግሥቶች የያዘ ነው :: በሌላም በአገሮች ውስጥ በግንዛቤ አገር በተለያዩ ጊዜ ያሉትን ሕግ መንግሥት አገራት ለሰላምና በጣም ጠቃሚ ወጪ ነው ::

10. ማህተም ሥላሴ ወልደመስቀል / 1962 / ዘጠኝ ነገር በተለይ ምዕራፍ 19 "በሌላ ሕግ መንግሥት" 1923 ሕግ መንግሥትና ዘርፍን በየጥያቄው ተለየው ያሉ ማህተም ገንጠሎችን ይዟል :: / 756 - 831 /

11. ፋሲካ ናህም / 1972 / የባሕር ዳር ሕግ የሥራ ስርዓቶች በመሠረታዊ ሕግ አንድነት ::

የሕግ ዳር ሕግ ወጪ 11: 13 - 17 ::

ሕግ መንግሥት ነገ የሆኑ ደንቦች ወይም መመሪያዎች በጽሁፍ ውስጥ ተጠቅሰዋል :: የሕግ ዳር 1923 እና 1948 ሕግ መንግሥቶችና የሕግ ሕግ መንግሥት / 1945 / በሰላም ሰላም ይገኛሉ :: በአገራችን በሰላም በግ ውስጥ ይገኛሉ ::

በተ. ሙ. ማ. ማ. ድርጅት ታተሙ ።

Proudly
brought
to you
by

www.binyamhik.wordpress
.com

